

15. Conard Nicholas J., Malina M. & Munzel S. C. New flutes document the earliest musical tradition in southwestern Germany // Nature, Vol 460(6 August 2009). R. 737-740.
 16. Fink R. Ancient bone is do-re-mi flute // Globe and Mail, April 12, 1997. R. 29.
 17. Turk I. (Ed) Mousterian "Done Flute" and other finds from Divje Babe I cave site in Slovenia // I Cave Site in Slovenia, Znanstvenoraziskovalni Center SAZU, Ljubljana, 1997. P. 157-178.
 18. Turk I., Blackwell B., Turk J., Pflaum M. Results of computer tomography of the oldest suspected flute from Divje babe I (Slovenia) and its chronological position within global palaeoclimatic and palaeoenvironmental change during Last Glacial // L'anthropologie 110 (2006). P. 293-317.
 19. Turk M. and Dimkaroski L. Neanderthal flute from Divje babe I: old and new findings // Borut Toškan (Ed) Fragments of Ice Age environments. Proceedings in Honour of Ivan Turk's Jubilee. Ljubljana, 2011. R. 251.
- УДК 373.3.017:069(477)**

Венгеровський С. Б.

викладач соціально-економічних дисциплін
ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне
училище імені А.С. Макаренка»
завідуючий Музеєм Народознавства

МУЗЕЙ НАРОДОЗНАВСТВА – ВІД СТВОРЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядається процес становлення та розвитку музею народознавства Лебединського педагогічного училища ім. А.С.Макаренка, вклад викладачів та студентів в розвиток музею. Розглядаються культурно-дозвілєві, мистецькі, освітні та інші форми збереження й популяризації традиційних промислів та ремесел Сумщини в ХХІ столітті. Виявлено, що важливу місію щодо збирання, збереження й пізнання пам'яток народного мистецтва здійснюють музеї навчальних закладів.

Ключові слова: музей народознавство, популяризація, декоративно-прикладне мистецтво, культурно-дозвільний захід, виставки.

Венгеровский С.Б. «Музей народооведения – от создания к современности»

В статье рассматривается процесс становления и развития музея народооведения Лебединского педагогического училища им. А. С. Макаренко, вклад преподавателей и студентов в развитие музея. Рассматриваются культурно-досуговые, художественные, образовательные и другие формы сохранения и популяризации традиционных промыслов и ремесел Сумщины в ХХІ веке. Выявлено, что важную миссию относительно сбора, сохранения и познания достопримечательностей народного искусства осуществляют музеи учебных заведений.

Ключевые слова: музей народооведение, популяризация, декоративно-прикладное искусство, культурно-разрешительное мероприятие, выставки.

Vengerovskiy S. Museum of ethnology - from creation to contemporaneity»

Becoming and development of museum of ethnology of Лебединского pedagogical school the name of A. С. Макаренко, contribution of teachers and students to development of museum is examined in the article. Культурно-досуговые, artistic, educational and other forms of maintenance and popularization of traditional trades and handicrafts of Сумщины in a ХХІ century, is examined. It is educed, that an important mission in relation to collection, maintenance and cognition of sights of folk art is carried out by the museums of educational establishments.

Key words: museum ethnology, popularization, decoratively-applied art, in a civilized manner-permissive measure, exhibitions.

Людина залишає на землі багато свідчень своєї діяльності. Усе, що вона говорить чи пише, усе, що вона виготовляє, усе, до чого торкається – дає нам свідчення про неї. Маленька намистина, яку знайшли в землі, пожовклі сторінки старої книги, герб на будинку, мідна монета – усе це «сліди» минулого. До одних з них можемо доторкнутися рукою, про деякі прочитати, а інші дадуть нам уявлення про те, як люди сприймали себе і навколишній світ, як оцінювали історичні події, як склали легенди і міфи, у що вірили.

Надбання наших предків не повинно втратити свого значення. Минуле, сьогодення і майбутнє тісно пов'язані між собою. Історія дає нам можливість пізнати самих себе. Це не просто інформація про минуле і не довідник про те, що було, а захоплюючий процес пізнання себе і предків. Історія показує нам, яке глибоке коріння має наше життя. Пізнати давнину ми можемо лише тоді, коли вивчимо історію рідного краю, нашої «малої» батьківщини. Саме з таких історій можна скласти, як із цеглинок, великий будинок історії нашої країни.

Щоб не втратити своєї суті, ваги, поваги й самоповаги, ми, дорослі й діти, повинні зберегти історичну пам'ять. Бо як же прикро буває, коли захоплюємося подвигом трьох спартанців біля Фермопілів і не знаємо про подвиг козаків під Берестечком. Чули про подвиги Ганнібала і не знаємо про подвиги Самійла Кішки. Читали про воєнне ремесло римських легіонерів, але чи маємо ми уявлення про ратну майстерність запорожців?

Бути гідними історії своєї нації, знати, що вона – не прах, не далеке минуле, а біографія народу, його жива душа, допомагає студентам Лебединського педагогічного училища імені А.С. Макаренка відкритий в 1992 р. Музей Народознавства.

Викладачі нашого закладу розуміли, що вивчення народознавства – не тимчасова «мода». І не якась чергова «кампанія», а насущна потреба й головний атрибут справжнього виховання сьогодні, завтра, післязавтра, завжди. Та й оптимальний результат прийде тоді, коли його реалізація відбуватиметься кваліфіковано, у відповідній системі, зі знанням справи.

Ці питання завжди хвилювали викладачів та студентів нашого закладу. Навіть в добу застою розроблялись заходи по вивченню народних традицій та історії. З початком доби перебудови, коли припинився тиск русифікації, з новою силою спалахнув інтерес до нашого минулого. В закладі розгорнулись дослідження і заходи на краєзнавчу і народознавчу тематику, стали досліджувати окремі обряди, предмети побуту, одяг, проводити тематичні вечори, народні свята тощо. Перлиною наших заходів стали Українські вечорниці. Слід зазначити що в 80-ті – 90-ті роки в педагогічному училищі навчались студенти практично з усіх регіонів України. Кожен привозив свої традиції, побутові речі, терміни. Вивчення такого матеріалу було вкрай цікавим як для викладачів так і для студентів.

Накопичений фактичний матеріал був настільки об'ємним, що постало закономірне питання про узагальнення всієї наявної інформації і створення центру по вивченню історії, традицій і побуту нашого народу. Так, в педагогічному училищі було підняте питання про створення Музею Народознавства – центру вивчення народної культури і побуту. Ідею підтримав і директор закладу – Павло Михайлович Лунін, заслужений вчитель України, людина величезної життєвої мудрості.

Перед колективом педагогічного училища стояло складне завдання: зібрати етнографічний матеріал з різних регіонів України, систематизувати його, розробити концепцію музею, і – саме головне – втілити все це в життя.

Для вирішення цих завдань, вироблення концепції музею була створена творча група у складі викладачів Кірдіщевої Людмили Михайлівни, Подолька Василя Костянтиновича та Корсуна Миколи Прокоповича. Її члени вирішували складне завдання; відвідали значну кількість музеїв різних рівнів, зокрема Музей народного побуту у м. Києві, народні та шкільні музеї у м. Біла Церква, приватну колекцію лебединського краєзнавця Бориса Івановича Ткаченка.

Було оголошено конкурс по збору експонатів до музею, до якого активно долучилися викладачі і студенти. Збір експонатів тривав три роки. Великих зусиль доклав колектив закладу і до оформлення приміщення. Художник А.П. Будьонний розробив проект оформлення музею. Вхід було прикрашено настінним розписом, авторами якого стали викладачі образотворчого мистецтва Федірко Г.В., Демченко К.О., Удод Н.М. Приміщення музею було прикрашено настінним розписом, зображенням українського села, найбільшої церкви в Лебедині – Вознесінської у виконанні викладачів малювання Костюкова Миколи Єгоровича та Удод Наталії Миколаївни.

Наполеглива праця дала свої плоди і в 1992 році Музей Народознавства Лебединського педагогічного училища ім. А.С. Макаренка був урочисто відкритий. Першим завідувачем музею став викладач народознавства Микола Прокопович Корсун.

Експонатами музею стали елементи народного одягу (сорочки, поясний і верхній одяг), керамічний і дерев'яний посуд, декоративні тканини, знаряддя праці, ікони, старовинні книжки та інші ужиткові предмети, що побутували в XIX – на початку XX ст. До нашого часу їх залишилось мало, а тому фіксація в музейній колекції предметів зникаючої сировини – дуже важлива справа.

Колекція вишитих рушників складається з експонатів XIX – початку XX ст. Серед них весільні рушники, божники, поховальні, втирачі. Окрасою колекції є рушник «Родове дерево» вишитий на домотканому полотні. Крім речових пам'яток, члени пошукової групи зібрали багатий писемний етнографічний матеріал: записи фольклору, етнографічні дані, розробки уроків з народознавства та історії України.

Цінними допоміжними матеріалами для фонду і експозицій музею стали карти району, креслення житлових і господарських споруд: викрійки одягу, копії орнаментів, фотографії жителів у традиційному народному одязі.

Ішли роки, музей ріс і розвивався, разом з ним росли наші знання, удосконалювалась наша майстерність. Справжнім проривом в роботі Музею Народознавства стало створення в педагогічному училищі Студентського наукового історичного товариства і пошукового загону «Оріон» які розгорнули інтенсивну діяльність по збереженню та розширенню музейної колекції. Студенти збирали нові експонати, записували спогади, збирали фото – та відеоматеріали. Постійно ведеться робота по систематизації догляду та обліку музейної колекції.

Слід зазначити що колективу музею доводиться докладати значних зусиль до заходів по збереженню експонатів, оскільки дві третини музейного зібрання виготовлені з доволі «ніжних» матеріалів – тканини, дерева та шкіри. Сучасні засоби прання тут недоречні, дуже обережно доводиться застосовувати і засоби проти

шкідників. Щоб запобігти руйнуванню експонатів довелося запрошувати різних фахівців – художника – реставратора, майстра по реставрації книг, хіміків, біологів, тощо.

Нині тут зосереджені значні музейні фонди, що становлять цінний матеріал з історії та культури нашої Батьківщини.

Музей народознавства, як музей етнографічного профілю відіграє важливу роль у процесі підготовки майбутніх учителів, збереженні історії та культури нашого народу, викладанні ряду навчальних дисциплін.

Щороку музей відвідує значна кількість відвідувачів. Серед них гості закладу, ветерани педагогічної праці, абітурієнти, випускники різних років, учні шкіл міста і району та всі, хто цікавиться культурною спадщиною нашого народу. Серед мешканців нашого міста започаткувалась цікава традиція – фотографуватися в Музеї народознавства в день весілля.

Справжніми господарями музею стали студенти нашого закладу – екскурсоводи, пошукачі, історики – всі, кому не байдуже минуле нашої Батьківщини.. На базі Музею народознавства вони опановують ази музейної справи, вчать доглядати експонати, вести музейну документацію, проводити екскурсії. Створені групи екскурсоводів, які розробляють теми і підтеми, що розкривають зміст експонатів, що знаходяться в даних розділах. Своєрідні дослідницькі групи, кожна з яких має конкретне пошукове завдання, займаються особистими спостереженнями: опитуванням населення, фіксацією етнографічних матеріалів.

В грудні 2012 року на свято Андрія в приміщенні педагогічного училища урочисто було відзначено ювілей нашого музею – 20 років. Наступні п'ять років були успішними для нашого музею. Істотно збільшилась музейна колекція, з'явилися нові унікальні експонати. Музей відвідало сотні нових відвідувачів. Розширилася сфера діяльності наших пошукачів: були зібрані цікаві спогади свідків Голодомору та другої світової війни.

Експозиція Музею Народознавства складається з наступних розділів:

- Духовний світ людини;
- Сільське господарство і промисли;
- Одяг і рушники;
- Світлиця;
- Святий кут;
- Побут;
- Керамічні вироби.

Зайшовши до музею, відвідувачі занурюються в неповторну атмосферу духовної спадщини нашого народу. В експозиціях музею представлені цікаві автентичні експонати. В першій експозиції вони можуть побачити такі музичні інструменти як: кобзу, бандуру, гармонь та гуцульський народний інструмент – трембіту, дізнаються про духовний світ дитини, адже в музеї представлена велика кількість старовинних дитячих іграшок. Особливою гордістю музею є лялька XIX століття.

В розділі «Сільське господарство та промисли» відвідувачі можуть побачити знаряддя праці селян – ціп, прядка, серп, рубель, рогачі, гребінь, днище тощо. Також представлені елементи кінської упряжі: дуга, хомут та черзсідельник. Поряд із землеробством та тваринництвом серед українського населення здавна розвивались і промисли – збиральництво, полювання, рибальство, бджільництво. Останні два види серед них займали чільне місце. В експозиції музею представлені цікаві експонати – ятір для ловлі риби та стародавній вулик.

Здавна невід'ємною рисою господарського життя було ткацтво. Тому в експозиції Музею Народознавства представлений ткацький верстат середини XIX століття. В давнину без нього не обходилась жодна родина, проте з розвитком фабричного виробництва їх призначення змінилося. Замість тканини на них починають виготовляти доріжки – теж характерну рису побуту нашого народу.

І звісно як уявити українську садибу без рушників. Їм в давнину надавали не лише побутове а і магічне значення. Особливе значення мав рушник «Родове дерево», який був символом роду, його оберегом. Серед експозиції музею ми бачимо рушники з різних регіонів України: Полтавщини, Закарпаття, Галичини, тощо. Кожен мав неповторні візерунки, свій стиль та кольори. Окрасою колекції музею є одяг. Ми можемо побачити вбрання нареченої початку XX століття, свитки, корсетки, сорочки, прикраси.

Перлиною нашого музею є макет української світлиці. Світлиця для людини ставала всім: і храмом, і лагідним родинним затишком, і Батьківщиною. Це місце, де можна відпочити і потрапити у світ трав, материнської коліскової, минулого нашого народу. І хоч вже оновився світ, повиростили будинки, розкішні вілли, однак ми бережемо для нащадків таку світлицю, якою вона була кілька століть назад. Головною в українській хаті була піч, яка служила селянам для приготування їжі, була джерелом тепла, лежанкою і багатьом іншим.

Жодна світлиця не могла бути без ікон. Ікони були різні писані, мальовані, різьблені. В українських родинах вони передавались із покоління в покоління. У кожній хаті для ікон відводили найпочесніше місце – покуть, або красний кут. Ще з давнини існує традиція влаштовувати в оселі домашній вівтар. В нашому музеї теж міститься чимала колекція ікон, кожна з яких відрізняється одна від одної та несе велику духовну цінність.

В святому куті представлені такі ікони: Спаситель, Святий Дмитро, Свята Трійця, Неопалима Купина, Свята Мучениця Варвара, Святий Юліан, Божа Матір Охтирська, Святий Сергій та інші.

Цікавим для відвідувачів буде розділ присвячений народному побуту. Тут зібрані предмети домашнього вжитку XIX – початку XX століття – праски, ліхтарі, рубелі, коромисла та інші речі без яких господиня того часу не уявляла господарювання. Про важку працю селян відвідувачі зможуть дізнатися, оглянувши зернобійки та маслобійки, які використовували в XIX столітті. Цікавим для гостей буде і майстер – клас прядіння на прядці.

Пройшовши по колу весь музей відвідувачі зупиняються перед експозицією керамічних виробів, серед яких як стародавні так і сучасні роботи з двох центрів керамічного виробництва – с. Опішне і с. Межиріч. Завдяки наполегливій праці пошукачів у музеї представлена значна за обсягом колекція керамічних виробів, серед яких як побутова кераміка початку XX століття так і унікальні авторські експонати, сувеніри, кахлі для печей, посуд, тощо.

На окремому подіумі в центрі музею знаходиться експозиція меблів виготовлених з лози. Вона нагадує відвідувачам про ще один майже забутий промисел – лозоплетіння. Виник він у давнину – коли почалося освоєння півдня України. В степу відчувався брак деревини і тому люди почали використовувати лозу як будівельний матеріал. З неї виготовляли майже все – від посуду і меблів до стін будинків.

Окремою сторінкою історії нашого музею є книга відгуків в якій залишили свої відгуки відвідувачі. Серед них ми можемо побачити як строки виведені дитячою рукою, так і відгуки перших осіб нашої держави, діячів культури, освіти та мистецтва. Залишили в ній свої відгуки народні депутати України Геннадій Удовенко, Володимир Бондаренко, президент Міжнародного центру гуманної педагогіки Шалва Амонашвілі, гості з Японії, Польщі, Канади та США.

В цьому році музей відзначає свій 25-річний ювілей. За роки свого існування в ньому працювали десятки екскурсиводів і пошукачів. Набуті навички вони втілювали в життя після закінчення училища. Серед колишніх екскурсиводів Музею Народознавства багато працівників освіти, завідувачів музею успішних діячів культури та мистецтва.

Нині робота в музеї триває – працюють екскурсиводи, діє пошуковий загін «Оріон», регулярно збирається пошукова група музею і ми з оптимізмом дивимося в майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Музееведение. На пути к музею XXI века: Сб. науч. тр. // НИИ культуры. – М., 1991. – 305 с.
2. Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1997. – № 18. – С. 4-9.
3. Про музеї та музейну справу. Закон України від 29 черв. 1995 р. № 249 / 95-ВР // Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища : зб. офіц. док. – К. : Істина, 2002. – С. 49–58.
4. Про внесення змін до Закону України „Про музеї та музейну справу”. Закон України від 5 листоп. 2009 р. № 1709–VI // Голос України. – 2009. – 28 листоп. – С. 4–5.
5. Столяров Б.А., Соколова Н.Д., Алексеева Н.А. Основы экскурсионного дела. – СПб., 2002. – 136 с.
6. Хадсон К. Музеи не стоят на месте // Museum. – 1998. – № 197. – С.43.
7. Шевченко В.В. Музеезнавство / В.В.Шевченко, І.М.Ломачинська. – К.: Університет «Україна», 2007. – 288 с.

REFERENCES

1. Museology. On the way to the XXI century museum: Sat. tr. // Research Institute of Culture. - M., 1991. - 305 p.
2. Laying about the museum in the context of the system of the Ministry of Science of Ukraine // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. - 1997. - No. 18. - P. 4-9.
3. About the museum, the museum is right. Law of Ukraine on 29 worms. 1995 p. № 249/95-BP // Culture of the Fall of Ukraine. Pravovi zasadi zberezheniya, vidvotrennya ta ohotroni kulturno-istorichnoho sredovischa: zb. ofits. doc. - K.: Istina, 2002. - P. 49-58.
4. About the amendment to the Law of Ukraine "About the Museum and the Museum to the Right." The Law of Ukraine for 5 leaf. 2009 p. № 1709-VI // Voice of Ukraine. - 2009. - 28 leafs. - P. 4-5.
5. Stolyarov BA, Sokolova ND, Alekseeva NA The basics of the excursion. - St. Petersburg, 2002. - 136 p.
6. Hudson K. Museums do not stand still // Museum. - 1998. - No. 197. - P.43.
7. Shevchenko V.V. Muzeyevzavstvo / V.V.Shevchenko, I.M. Lomachynska. - K. : The University "Ukraine", 2007. - 288 p.